

اطلاع رسانی در گذرگاه رشد تکنولوژی و اطلاعات

در گفتوگو با دکتر کیوان کوشا

کورس نوروز مرادی

فهرست نویسی و رده بندی) را چگونه ارزیابی می کنید و اصولاً این وظیفه به عهده چه کسانی است؟

منابع اطلاعاتی در محیط وب، تا حدود زیادی می توانند همان نقش منابع چاپی را برای محققان ایفا کنند (صرف نظر از اطلاعات بی محتوا و کم اعتبار در اینترنت، که حجم آنها هم رو به افزایش است). بنابراین برای دسترسی به اطلاعات با ارزش در اینترنت باید به سازماندهی منطقی آن پرداخت. خوشبختانه یک پایان نامه در این زمینه دفاع شده است و یک پایان نامه دیگر به زبان فارسی در حال تهیه است. اصولاً این فعالیت بر عهده کتابداران است و در دنیا نیز اقداماتی در این زمینه صورت گرفته است.

■ در مورد راهنمای موضوعی «ایران هو» iranhoo.com که خود شما در تدوین آن نقش داشته اید، بفرمائید.

خوب در عرصه عمل بخش راهنماهای موضوعی سایت های ایران (رمسا) را این جانب و تیمی مرکب از کتابداران تهیه کرده ایم. خلاء موجود در این زمینه فقدان یک راهنمای موضوعی به زبان فارسی، باعث شد تا این راهنما با پوشش بیش از ۴ هزار سایت ایرانی یا درباره ایران در قالب بیش از ۵۰۰ تقسیم بندی موضوعی راه اندازی شود. روزانه بیش از ۷ هزار کاربر فارسی زبان به جستجو در این پایگاه می پردازند که موفقیت بزرگی است که همه آن را مدیون کتابداران هستیم.

■ کتابداری و اطلاع رسانی به کدام سو گرایش دارد و آینده آن را چگونه می بینید؟
سئوال دشواری است. اما به طور خلاصه می توان گفت به سمت پیشرفت برای حل مشکلات بازیابی اطلاعات، اشاعه اطلاعات، سازماندهی اطلاعات و... و نیز کمک به محققان

اشاره
کتابداری و اطلاع رسانی با نادیده گرفتن هشدار گذشتگان، ناگهان با دو چالش مهم مواجه گشته است: نخست حجم فزاینده تولید اطلاعات خام که به خودی خود نه تنها مفید به نظر نمی رسند، بلکه مایه درد سر گشته و بشر امروزی را از تشخیص سره از ناسره به تردید انداخته است و دوم شتاب فزاینده رشد سیستم ها و بزرگراه های اطلاعاتی است. در نگاه اول این دو، دو قطب مناسب و جاذب یکدیگر به نظر می رسند، اما مساله از آنجا آغاز می شود که جامعه کتابداری و اطلاع رسانی خود را برای مدیریت خلاق دانش و آموزش نوین اطلاع رسانی تجهیز نکرده است. دکتر کیوان کوشا خود آموزخته ای است که سعی کرده است در ایران با ایجاد ده ها کارگاه آموزشی و اطلاع رسانی در دانشگاه های: تهران، اصفهان، علامه طباطبائی، مرکز خدمات جهاد کشاورزی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و نمایندگی بین المللی کتاب تهران و با طرح ایده های نو و خلاق در مقالات و کتاب های این چالش را در کتابداری و اطلاع رسانی به حداقل برساند در این حین چند کلاه هم از این نمدر سرش نهادند و او را برنده چند جایزه ملی در حوزه اطلاع رسانی کرده اند. کیوان کوشا سی و پنج سال سن دارد و دانشجوی دکتری کتابداری و اطلاع رسانی است. رویکرد جدید کتابداری و اطلاع رسانی موضوعی است که با او در این زمینه به گفتگو نشستیم.

فرا گیرند، طراحی کنیم که مهمترین آنها عبارتند از:

- ۱- اصول و روش های کاوش در اینترنت؛
- ۲- جستجو در پایگاه های اطلاعاتی علمی و تخصصی (اینترنت و CD)؛
- ۳- ارزیابی منابع اطلاعاتی در اینترنت؛
- ۴- طراحی صفحات وب برای کتابداران؛
- ۵- نشر اینترنتی؛
- ۶- خدمات مرجع از طریق اینترنت

■ به نظر شما مشکلات و معایب موتورهای جستجو و دایرکتوری ها از نظر ارزیابی اطلاعات چیست؟
این موضوع را به عنوان مقوله ای مهم به عنوان یک فصل در کتابم تحت عنوان ابزارهای کاوش اینترنت: اصول و مهارت های جستجو در وب که به تازگی توسط نشر کتابدار وارد بازار شده است، مطرح کرده ام.

به طور خلاصه موتورهای کاوش دارای جامعیت بالایی هستند، اما از مانعیت بسیار کمی برخوردارند، اما راهنماهای موضوعی از مانعیت بالا اما از جامعیت کمی برخوردارند.

■ ضرورت سازماندهی منابع اینترنتی

■ نیازهای آموزشی کتابداران در عصر اینترنت چیست؟

شاید بتوان گفت چهار مهارت را کتابداران باید فرا گیرند: ۱- مهارت جستجوی اطلاعات؛ ۲- مهارت ارزیابی منابع اطلاعاتی در اینترنت؛ ۳- مهارت سازماندهی اطلاعات در اینترنت؛ ۴- مهارت نشر و اشاعه اطلاعات (نشر اینترنتی).

این مهارت ها اگر چه وابستگی نزدیکی با دانش و مهارت سنتی کتابداران دارند، اما آنها باید مهارت های جدیدی را نیز فرا گیرند. این موضوع در شرح دروس و واحدهای درس بسیاری از دانشگاه ها به ویژه آمریکا، کانادا و انگلیس مشاهده می شود.

■ چه کارگاه های آموزشی برای کتابداران فارغ التحصیل در گذشته و حال ضروری است؟

سئوال دوم شما به سئوال اول باز می گردد. این جانب سعی کردم در طی سه سال اخیر کارگاه های آموزشی برای آموزش مهارت های جدیدی که کتابداران باید آنها را در محیط اینترنت

و استفاده کنندگان نهایی جهت دسترسی سریع، آسان و کارآمد به اطلاعات مورد نیاز است. این حوزه در جهان جایگاه ویژه‌ای دارد و در حال رشد و همگرایی با سایر حوزه‌های دانش می‌باشد.

و اما آینده آن در ایران، به نظر من مسیر روشنی را پیش رو دارد، اما سرعت ما آن قدر کم است که به شمعی در یک استادیوم فوتبال می‌ماند. حتی کشورهایی نظیر عربستان و امارات در این حوزه بسیار سریع پیشرفت کرده‌اند و در عرصه تحقیقات شاهد چاپ مقالات آنها در مجلات هسته کتابداری و اطلاع‌رسانی هستیم. من به طور شفاف نظام دانشگاهی را مقصر می‌دانم نه استادان این رشته را. ما هنوز واحد درسی و شرح درس مناسب برای این حوزه نداریم، چرا؟!

■ آیا ممکن است در آینده دانشکده‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی به خاطر رشد تکنولوژی اطلاعات و ساده‌سازی بهره‌گیری و آسان‌سازی جستجوی اطلاعات تغییر جهت داده و یا تضعیف شوند و وظایف کتابداران را مهندسین نرم‌افزار انجام دهند؟

خیر، حوزه کتابداری و مباحثی که به آن می‌پردازد کاملاً با حوزه مهندسی کامپیوتر متفاوت است. به طور خلاصه حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی با محتوا Content و کامپیوتر با ساختار Structure سر و کار دارد. هماهنگی و ارتباط

میان این دو رشته است که منجر به بوجود آمدن پایگاه‌های اطلاعاتی، نظام‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات و نظام‌های اطلاعاتی و غیره می‌شود. در ضمن اگر قرار باشد حوزه‌ای جای حوزه دیگر را بگیرد این رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی است که می‌تواند جای مهندسی کامپیوتر را بگیرد.

■ به نظر شما در نیم قرن آینده شکل کاغذی منابع اطلاعاتی چه سرنوشتی پیدا خواهند کرد؟

نه تنها همچنان حفظ می‌شود بلکه رشد و توسعه می‌یابد. این را از روی احساس نمی‌گویم، بلکه آمار انتشار مجلات و کتب چاپی چه در ایران و در جهان گواه این مدعا هستند.

■ وضعیت کتابخانه‌های ایران در وب سایت‌های کتابخانه‌ای چگونه است؟

باید تحقیقی در ارتباط با این سؤال انجام شود. امید است در سمیناری که انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در ارتباط با وب سایت کتابخانه‌های ایران برگزار خواهد کرد، از طریق مقالات ارائه شده به این همایش به سؤال شما پاسخ داده شود. اما برداشت من این است که در این عرصه فعالیت کمی داشتیم و کارهای کیفی بر روی سایت کتابخانه‌ها انجام ندادیم که مسئولیت مستقیم آن بر عهده کتابداران است نه مهندسین کامپیوتر.

■ چه توصیه‌ای به کتابخانه‌های ایران در هماهنگی

شدن با سرعت توسعه کتابخانه‌های جهان دارید؟ البته کتابخانه‌های ما از مشکلات بسیار زیادی نظیر کسر بودجه، نیروی انسانی، تجهیزات و غیره رنج می‌برند. اما در هر صورت کتابداران باید خود را با الگوهای کتابخانه‌های جهان هماهنگ کنند. برخی از این فعالیت‌ها بسیار ساده است و نیاز به آموزش کارگاهی دارد. اما برخی دیگر هزینه‌بر هستند. برای مثال از طریق شرکت در یک کارگاه آموزش ۲ روزه، کتابداران می‌توانند راهنماهای موضوعی تخصصی (شیمی، فیزیک، ادبیات و...) طراحی کنند و در سایت خود قرار دهند.

■ به نظر شما تا چه اندازه فیلتر گذاری در اینترنت امکان‌پذیر است؟

از لحاظ فنی امکان‌پذیر است و این موضوع در وزارت فناوری اطلاعات نیز در حال پیگیری است، اما آنچه از اهمیت برخوردار است، سواد اطلاعاتی کاربران و نحوه استفاده از اینترنت است. به هر حال این رسانه نظیر ویدئو و CD وارد خانه‌های ما شده است. ما باید فرهنگ استفاده از آن را بیاموزیم. شاید با این سؤال درد دل من را هم باز کرده باشید. من به جوانی که بدون هدف به سایت‌های خارجی بدون محتوا سر می‌زند حق می‌دهم. زیرا ما در ایران سایت‌های مناسب و سرگرم‌کننده نداریم. واقعاً ما در اینترنت جز شعار چه کار محتوایی کرده‌ایم؟ آیا کودکان ما می‌توانند نظیر بخش کودکان BBC داستان‌های جالب و جذاب را به زبان فارسی در قالب flash مشاهده کنند و لذت ببرند؟ تب Weblog ما نیز اضافه شده است که به نظر من محتوایی ندارد. راه مبارزه با تهاجم فرهنگی از طریق اینترنت، به وجود آوردن پایگاه‌ها و سایت‌های بومی با محتوا و کیفیت بالا است که امید است با بودجه هنگفتی که طرح تکفا در اختیار دارد، به نحو شایسته‌ای در عرصه محتوا (نه ساختار) هزینه گردد.

رتال جامع علوم انسانی

